

PRZECZYTANE

MIŁOSIERDZIE I FILOZOFIA PRAWA

Leonard Drożdżewicz

Nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Gdańskiego, na początku 2026 roku ukazała się książka Tomasza Snarskiego pt. *Miłosierdzie w prawie karnym jako zagadnienie współczesnej filozofii prawa. Studium wybranych problemów*, będąca w polskiej literaturze naukowej pierwszą monografią kompleksowego opracowania zagadnienia miłosierdzia i jego znaczenia karnoprawnego. Publikacja dedykowana jest *siostrze Michaeli Rak oraz Wspólnocie Hospicjum bł. księdza Michała Sopoćki w Wilnie*, którym Autor zawdzięcza najważniejszą lekcję miłosierdzia.

Lekcję miłosierdzia wileńskimi ścieżkami św. Faustyny i bł. Michała Sopoćki, uwiecznione m.in. w telewizjach całego świata podczas wizyty papieża Franciszka na wzgórzu przy Hospicjum im. bł. ks. Michała Sopoćki, w czasie pamiętnej wizyty w 2018 roku podczas pielgrzymki na Litwę, kiedy to wolontariusz hospicjum Tomasz Snarski „kierował ruchem” – opuszczającej teren spotkania z chorymi – kolumny papieskiej, zmierzającej z Ostrej Bramy do katedry.

Na odwrocie karty tytułowej zostało zamieszczone przesłanie filozofa prawa Chaima Perelmana (wybitnego belgijskiego filozofa i prawnika, współtwórcy nowej retoryki oraz teorii argumentacji) – do systemu sprawiedliwości, który to *każdy system sprawiedliwości powinien pamiętać o swojej niedoskonłości i wyciągnąć z niej wnioski, że niedoskonała sprawiedliwość bez miłosierdzia nie jest sprawiedliwością*. Powyższe przesłanie jest skierowane przez Autora do ogółu odbiorców jego dzieła.

Misericordia Tomasza Snarskiego, interdyscyplinarna mono-

grafia, będąca zwieńczeniem jego podoktorskiego dorobku naukowego, składa się z czterech rozdziałów, poświęconych kolejno: znaczeniu i wartości miłosierdzia oraz jego koncepcji filozoficznej (rozd. 1), problematyce miłosierdzia w prawie karnym w ujęciu współczesnej filozofii prawa (rozd. 2), miłosierdziu jako wartości relewantnej dla prawa karnego (rozd.3), miłosierdziu w polskim prawie karnym (rozd. 4). Ponad pięćsetstronicowe studium zamykają wnioski i perspektywy badawcze.

Lektura *Miłosierdzia w prawie karnym...* prowadzi do konstatacji prekursorskiego wprowadzenia przez dra Tomasza Snarskiego do współczesnej teorii prawa karnego pogłębionej analizy kategorii miłosierdzia jako istotnego elementu aksjologii i filozofii prawa. Autor postuluje, że prawo karne nie musi opierać się wyłącznie na sprawiedliwości odwetowej czy resocjalizacji, ale może i powinno uwzględniać perspektywę miłosierdzia, traktuje miłosierdzie jako zagadnienie z pogranicza filozofii prawa, teologii i dogmatyki, które pozwala na humanistyczne podejście do sprawcy i wymiaru kary, prezentuje ideę prawa karnego z „ludzką twarzą”, w którym proces karania jest bodźcem do poprawy sprawcy, a nie tylko formą izolacji czy odwetu.

Tomasz Snarski swoim *studium* wnosi do filozofii prawa, a w szczególności do nauki prawa karnego, perspektywę humanistyczną, kładącą nacisk na wartości etyczne i moralne. Poddaje krytyce pozytywizm prawniczy, argumentując, że prawo karne – mimo swojej represyjnej natury – nie powinno być pozbawione miłosierdzia. Bada, w jaki sposób miłosierdzie może funkcjonować wewnątrz systemu prawnego, w tym w dyrektywach wymiaru kary, instytucjach prawa łaski, sprawiedliwości naprawczej, nie naruszając zasady fundamentalnej sprawiedliwości. Gdański naukowiec filozoficznie broni humanizacji prawa: Analizując relacje między prawem a moralnością, wskazuje, że prawo bez moralności staje się martwą literą. Wprowadza wątki etyki chrześcijańskiej oraz filozofii dialogu do dyskursu o prawie karnym. Patrzy na normy prawne przez pryzmat ludzkiego doświadczenia, losu, cierpienia i moralnych dylematów. Za Lonem L. Fullerem, autorem przełomowej książki pt. *Moralność prawa* z 1964 roku (wydanej w Polsce przez PIW w 1978 – u schyłku dekady gierkowskiej – w

przekładzie Stefana Amsterdamskiego), akcentuje aksjomatyczne wątki moralności prawa. Z którymi to wątkami prawa naturalnego, wewnętrznej moralności, jako warunkami koniecznymi istnienia porządku prawnego, niżej podpisany, zapoznał się – we wspomnianym polskim przekładzie – na progu swoich studiów prawniczych w 1979 roku, w czasie których przekonał się, że formalnie uchwalone ówczesne prawo polskie, zgodnie z tezami Fullera – jest prawem, skrajnie niemoralnym pod względem proceduralnym, a więc nie jest prawem w ogóle.

Publikacja Tomasza Snarskiego jest wyrazem dążenia Autora do tworzenia humanistycznego prawa karnego (uwzględniającego społeczne aspekty, tak jak w dorobku Bronisława Wróblewskiego) – „z ludzką twarzą”, prawa miłosiernego, rozumiejącego i szanującego godność człowieka, natury ludzkiej. Dopuszczającego, za Nilssem Christiem, obok sprawiedliwości naprawczej – sprawiedliwość miłosierną, integrującą się z założeniami sprawiedliwości karnej, z jej dotychczasową onnipotentną retribucją, rozumianą jako sprawiedliwa odpłata za przestępstwo.

Doktor Tomasz Snarski, który w swojej dysertacji habilitacyjnej jako prekursor wprowadził do polskiej nauki prawa karnego i polskiej filozofii prawa kolejną przełomową koncepcję (po ponad stu latach – od ogłoszenia przez Leona Petrażyckiego psychologicznej teorii prawa) całościową koncepcję miłosierdzia (dotychczas pozanormatywną), tak jak wielu współczesnych filozofów prawa, jest przekonany, że *sprawiedliwość i miłosierdzie uzupełniają się nawzajem, a nawet warunkują i są nieodłączne, także w aspekcie karnoprawnym, a uwzględnienie wartości miłosierdzia (nigdy nie mogącego być pobłażaniem złu, zarówno w ogólnym ujęciu etycznym, jak i w ujęciu karnoprawnym) może nadać sprawiedliwości karnej wybitnie humanistyczny charakter (nie tylko humanitarny).*

A więc prawo karne może być miłosierne.

Tak jak ks. Michał Sopoćko dał podstawy teologiczne kultu Miłosierdzia Bożego (które wyszło z Wilna na cały świat) i stał się nie tylko jego głosicielem, tak Tomasz Snarski (Gdańszczanin z wileńskimi korzeniami) położył podwaliny naukowe miłosierdzia w filozofii prawa i w prawie karnym. Jak czytamy słowa recenzji, zamieszczone na okładce książki, *poglądy Autora są zajmujące,*

a sposób ich prezentowania zachęca do podjęcia polemiki (prof. Magdalena Budyn-Kulik); Publikacja Tomasza Snarskiego dostarcza argumentów za upatrywaniem w miłosierdziu nie zaprzeczenia sprawiedliwości karnej, ale jej części składowej; koncepcja miłosiernego prawa karnego stanowi intelektualne wyzwanie dla uczonych podzielających utarte przekonanie, że wymierzanie sprawiedliwości nie jest do pogodzenia z okazywaniem miłosierdzia (prof. Grzegorz Maroń).

Nawiązując do wyżej cytowanych słów *intelektualnego wyzwania dla uczonych*, nasuwa się nieodparte, uzasadnione przekonanie, że dzieło Tomasza Snarskiego jest kamieniem milowym polskiej filozofii prawa, momentem przełomowym dla współczesnej filozofii prawa.

Leonard Drożdżewicz

Tomasz Snarski, *Miłosierdzie w prawie karnym jako zagadnienie współczesnej filozofii prawa. Studium wybranych problemów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2026, format: 170x240 mm, s.546.

**NAJPROSTSZYM I PEWNYM SPOSOBEM
POSIADANIA CZASOPISMA JEST PRENUMERATA**

O kwartalnik prosimy pytać także:

w Warszawie –

w Głównej Księgarni Naukowej im. B. Prusa –

**ul. Krakowskie Przedmieście 7 i w księgarni Domu Spotkań
z Historią – ul. Karowa 20.**

Bezpośrednio u redaktora – 48 508 764 030,

e-mail: znadwilii@wp.pl

